

Jazykové práva menšín na Slovensku v období od roku 1918 do roku 1968

ZOLTÁN SZALAY
Minority language rights in Slovakia in the period
between 1918 and 1968

342.725(437.6)"1918/1968"
342.724(437.6)"1918/1968"
323.1(437.6)"1918/1968"

Keywords: Language use regulations in the Czechoslovak legislation. Minority language rights in the First Republic, the Slovak State, during the disenfranchisement and the period after the Second World War. Regulations of language rights until 1968.

1 Medzinárodnoprávny rámec úpravy v období prvej Československej republiky

Úprava jazykových práv národnostných menšín v prvej Československej republike vychádzala z princípov zakotvených v zmluve uzatvorenej medzi ČSR a spojencami **10. septembra 1919 v Saint Germain-en-Laye**. Najpodstatnejším bodom zmluvy je **čl. 7 ods. 4**, ktorý, síce pomerne obmedzeným spôsobom, ale ustanovuje ako povinnosť zabezpečiť možnosť používania jazykov národnostných menšín. Formulácia ustanovenia je všeobecná, konkrétny spôsob regulácie prenecháva v pôsobnosti československých štátnych orgánov. Vďaka tejto všeobecnosti a vágnosti je diskutabilné, v akej miere si ČSR splnila svoje záväzky vyplývajúce zo zmluvy. V zmysle čl. 7 ods. 4 **je ČSR – bez ujmy na zavedení úradného jazyka – povinná poskytovať občanom s materinským jazykom iným než českým „primerané možnosti“ (*facilités appropriées*) na používanie ich jazyka pred súdmi ústne alebo písomne.**

Slovná formulácia „občania s iným než českým materinským jazykom“, teda negatívne vymedzenie subjektov jazykových práv, nastoľuje otázku, koho všetkého sa „primerané možnosti“ týkali. Ernő Flachbart¹ upozorňuje na to, že z takejto formulácie môže vyplývať aj to, že jazykové práva prináležia aj občanom so slovenským materinským jazykom, zmluva sa teda nezakladá na koncepcii „československého jazyka“, ktorá bola skonštruovaná v medzivojnovej ČSR z politických záujmov, ale rozhodne rozlišuje medzi českým a slovenským jazykom, pričom slovenskému jazyku priznáva status menšinového jazyka. Podľa môjho názoru ide o podobnú chybu v texte zmluvy ako v prípade „opomenutia“ zabezpečenia používania jazyka národnostnej menšiny pred správnymi orgánmi, o čom bude reč nižšie.

1. FLACHBART 1935, s. 7.

Pod kategóriou „občania s iným než českým materinským jazykom“ rozumieme teda tých občanov ČSR, ktorí patria k jazykovým menšinám. Toto vymedzenie – ako na to poukazuje aj József Gyönyör² – naznačuje, že úprava jazykovej praxe od začiatku vychádzala z princípu individuálnych práv. Žiadny právny predpis nedefinoval, kto je príslušníkom jazykovej menšiny. Bolo by bývalo žiaduce vložiť takúto definíciu napr. do zákona č. 256/1920 Zb. o sčítaní ľudu, resp. do jeho vykonávacieho predpisu, ktorým bolo nariadenie vlády č. 592/1920 Zb., ale ani tieto právne predpisy nepriniesli dostatočné riešenie. Nariadenie vlády č. 592/1920 Zb. sa snažilo odstrániť praktické ťažkosti vznikajúce pri sčítaní ľudu tak, že národnosť odvodzovalo z materinského jazyka.

Jazykové práva menšín sa nevzťahovali len na fyzické osoby, ale aj **na právnické osoby**, ako napríklad na obecné zastupiteľstvá, iné samosprávne orgány, cirkevné orgány a iné orgány verejnej správy. Napríklad v prípade, keď obec bola účastníkom správneho konania, priznávali sa jej zákonom stanovené jazykové práva rovnako ako fyzickým osobám.

Čl. 7 ods. 4 zmluvy, ktorý upravoval „primerané možnosti“, ktoré majú byť zabezpečené pre jazykové menšiny, sa nezmieňoval o územnej pôsobnosti príslušného ustanovenia. Podmienky menšinového školstva upravené v čl. 9 ods. 1 zmluvy boli pritom viazané na „významný podiel“ danej menšiny v mestách, resp. krajoch (z textu zmluvy však nevyplýva, čo sa má rozumieť pod pojmom „významný podiel“). Bolo teda odôvodnené viazať právo zakotvené v čl. 7 ods. 4 k určitému územiu? Podľa Flachbarta nie, pričom sa odvoláva na obsahovo obdobné vyjadrenia F. Weyra³. V zmysle uvedeného teda obmedzenie menšinových jazykových práv na tzv. súdne okresy, čiže na územia, kde menšina tvorí určité percento z celého obyvateľstva⁴, nebolo celkom v súlade so zmluvou zo Saint-Germain-en-Laye.

Aj ďalší z bodov zmluvy bol zdrojom početných nedorozumení. Čl. 7 ods. 4 zmluvy uvádza právo na „primerané možnosti“ výlučne v súvislosti s používaním jazyka pred súdmi. Keďže jazykový zákon z roku 1920 rozširuje jazykové práva nielen na súdy, ale pochopiteľne aj na orgány verejnej správy, odchýlky od formulácie zmluvy v tomto prípade môžeme považovať za pozitívne z pohľadu príslušníkov jazykových menšín. Chalupný⁵ vyzdvihuje, že v tomto prípade jazykový zákon zabezpečoval práva pre príslušníkov menšín nad rámec prijatých zmluvných záväzkov. Flachbart, odvolávajúc sa znovu na F. Weyra, predpokladal, že užšie vymedzenie jazykových práv v tomto bode zmluvy nebolo zámerom, ale išlo o „jednoduchú redakčnú chybu“.⁶

2 Úprava jazykových práv v československom právnom poriadku

Ako na to upozorňuje Chalupný⁷, zmluva zo Saint-Germain-en-Laye nevyvolala priame právne dôsledky na území ČSR. Jej text bolo treba zabudovať do československého právneho poriadku.

2. GYÖNYÖR 1994, s. 84.

3. FLACHBART 1935, s. 11.

4. Pozri kapitolu 2.3.2

5. CHALUPNÝ 1933, s. 21

6. FLACHBART 1935, s. 12.

7. CHALUPNÝ 1933, s. 22.

2.1 Obdobie pred prijatím Ústavnej listiny z roku 1920

Čerstvo vzniknutá Československá republika prenechala v znamení právnej kontinuity a stability, prostredníctvom zákona č. 11/1918 Zb. – tzv. recepčného zákona – v účinnosti veľkú časť zákonov na území ČSR. V zmysle tohto opatrenia ostal účinným aj zákon č. 44/1868, ktorý upravoval jazykové práva (pozri nižšie).

Túto úpravu ďalej spresňovali niektoré právne predpisy prijaté v nasledujúcich rokoch. Podľa § 3 zákona č. 64/1918 Zb., prijatého 10. decembra 1918, sa na Slovensku v úradnom styku používa slovenský jazyk a používanie iných jazykov bude upravené v osobitnom predpise. Takýto osobitný predpis pred vydaním Ústavnej listiny z roku 1920 prijatý nebol. K úprave jazykových práv prispelo aj rozhodnutie zásadného významu Najvyššieho správneho súdu z 19. marca 1919, v ktorom sa konštatovalo nasledujúce: z národného charakteru československého štátu, vytvoreného na základe sebaurčenia prejaveneho československým národom prostredníctvom zákona č. 11/1918 Zb. logicky vyplýva, že český (slovenský) jazyk je tým jazykom, v ktorom štát a jeho orgány prejavujú svoju vôľu a vykonávajú svoje práva. Túto líniu sledujú aj ďalšie právne predpisy:

- zákon č. 1/1918 Zb., ktorým sa upravuje vyhlasovanie zákonov a nariadení,
- už spomínaný zákon č. 64/1918 Zb. o mimoriadnych prechodných opatreniach na Slovensku,
- nariadenie Ministerstva spravodlivosti č. 56/1919 Zb. o obsadzovaní miest radcov a obsadzovaní miest na súdoch a štátnych zastupiteľstvách.

Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu zabezpečovalo pre príslušníkov „iných národných kmeňov“ práva v oblasti „rozvoja národnej existencie“ a používania jazyka, podčiarkujúc, že štát môže poskytnúť tieto práva jedine bez ujmy na jeho národnom charaktere. Podľa rozhodnutia tieto práva prináležia výlučne občanom ČSR.

Zákon č. 44/1868 o rovnoprávnosti národností zabezpečoval pomerne široký priestor z hľadiska používania jazykov národnostných menšín. Upravoval okrem iného:

- vydávanie overených prekladov zákonov do jazykov všetkých národností žijúcich na území štátu;
- možnosť používania materinského jazyka v súdnom konaní;
- možnosť používania materinského jazyka pred obecným súdom;
- možnosť používania rokovacieho jazyka alebo zápisničného jazyka obce pred okresným súdom;
- formuláciu predvolania podľa možnosti v materinskom jazyku účastníka;
- možnosť voľby jazyka cirkevnou obcou pri vedení matriky, vybavovaní cirkevných záležitostí a v školstve;
- možnosť určenia si rokovacieho a zápisničného jazyka verejného zhromaždenia obce;
- právo všetkých občanov štátu podávať podania vlastnej obci, cirkevným orgánom a iným orgánom, resp. vláde vo vlastnom materinskom jazyku.

Od ďalšej podrobnej analýzy zákona upúšťame, keďže tento zákon upravoval jazykové práva v medzivojnovvej ČSR len dočasne.

2.2 Ústavná listina z roku 1920

Ústavná listina prijatá 29. februára 1920 zakotvovala základné princípy ochrany národnostných, náboženských a rasových menšín vo svojej šiestej hlave. § 128 ods. 3, ktorý

upravuje používanie jazykov československými občanmi, je recepciou čl. 7 ods. 3 zmluvy zo Saint-Germain-en-Laye. Znenie ustanovenia je nasledujúce:

„(3) Štátni občania Československej republiky môžu v medziach všeobecných zákonov voľne používať akýkoľvek jazyk v súkromnom a obchodnom styku, vo veciach týkajúcich sa náboženstva, v tlači a v akýchkoľvek publikáciách alebo na verejných zhromaždeniach.“

Z formulácie ustanovenia je zrejmé, že **právny poriadok prvej ČSR neobmedzoval používanie jazyka v oblasti súkromnej komunikácie.**

Ustanovenie čelilo kritike kvôli vloženiu formulácie „v medziach všeobecných zákonov“, čo predstavovalo odchýlenie sa od zmluvy zo Saint-Germain-en-Laye a prakticky relativizovalo jazykové práva. Podľa § 129 Ústavnej listiny základné princípy jazykových práv v ČSR upravuje osobitný zákon, ktorý tvorí súčasť tejto Ústavnej listiny. Formulácia „v medziach všeobecných zákonov“ vsunutá do textu § 128 teda zabezpečila aj to, aby v tomto ustanovení zakotvené právo na používanie jazyka nebolo v rozpore s ustanoveniami jazykového zákona. Pritom ani osobitný zákon, teda **jazykový zákon z roku 1920 do súkromnej sféry nezasahoval.**

V § 128 ods. 4 sa konštatuje, že jazykové práva sa netýkajú tých práv štátnych orgánov, ktoré sú zabezpečené zákonmi prijatými v záujme verejného poriadku a bezpečnosti štátu, resp. efektívnej kontroly. Tým Ústavná listina eliminuje prípadné „hrozby“ vyplývajúce zo zneužitia jazykových práv.

2.3 Jazykový zákon z roku 1920 a jeho vykonávacie predpisy

Základné princípy používania jazykov v prvej Československej republike, v súlade s § 129 Ústavnej listiny, upravoval **zákon č. 122/1920 Zb. prijatý 29. februára 1920, nazývaný „jazykový zákon“.** Tento zákon tvoril organickú súčasť Ústavnej listiny. Zákon je sformulovaný pomerne všeobecne, na viacerých miestach sa odvoláva na vykonávacie predpisy, na ktoré ale bolo treba čakať niekoľko rokov. Prvý vykonávací predpis bol k zákonu vydaný v roku 1926 – išlo o nariadenie vlády č. 17/1926 Zb., ktoré zakotvovalo presné pravidlá používania jazykov pre Ministerstvo vnútra, Ministerstvo spravodlivosti, Ministerstvo financií, Ministerstvo priemyslu, obchodu a živnosti, Ministerstvo verejných prác, Ministerstvo verejného zdravotníctva a telesnej výchovy, ako aj pre orgány pod ich riadením a pre orgány územnej samosprávy.⁸

Právny predpis, ktorý sa pripravoval šesť rokov, bol následne prijatý v pomerne oklieštenej podobe. „Konečná forma jazykového nariadenia z roku 1926 predstavovala vyslovene obmedzujúcu koncepciu jazykového zákona.“⁹ Prijatie nariadenia vyvolalo zo strany nemeckej menšiny prudké protesty. Druhý dôležitý vykonávací právny predpis bol prijatý československou vládou v roku 1928 a upravoval používanie jazyka v župných a okresných orgánoch. V konečnom dôsledku možno ale o obidvoch nariadeniach vlády konštatovať, že „žiaľ neprispeli k podstatnejšej úprave jazykového zákona“.¹⁰

8. Nevzťahovalo sa však na inštitúty v pôsobnosti Ministerstva školstva a národnej osvety, Ministerstva dopravy, Ministerstva pôdohospodárstva, Ministerstva národnej obrany a Ministerstva pre zásobovanie ľudu.

9. PETRÁŠ 2009, s. 204.

10. PETRÁŠ 2009, s. 208.

2.3.1 Štátny, oficiálny jazyk

Jazykový zákon, vychádzajúc z čl. 7 ods. 4 zmluvy zo Saint-Germain-en-Laye, ustanovil **štátny, oficiálny jazyk** republiky. Počas prípravy a schvaľovania zákona vyvolalo najväčšie rozpory to, či sa do textu má dostať výraz „oficiálny jazyk“ alebo „štátny jazyk“. „Určité politické strany pripisovali veľký význam uznaniu československého jazyka za »štátny jazyk«, rozhodne väčší, než skutočne dôležitému vymedzeniu z toho vyplývajúcich privilégií.“¹¹

Podľa § 1 toto privilegované postavenie prináleží „československému jazyku“. Pojem „**československý jazyk**“ zavádza práve tento jazykový zákon, aby sa tým zdôrazňoval princíp národnoštátnej jednoty. József Gyönyör pripomína, že ústavná komisia „považovala za vhodné, aby jazyk, ktorým hovorí »štátotvorný národ«, bol označovaný v oblasti práva spoločným názvom, aj keď v skutočnosti ide o »dve formy prejavu toho istého jazyka, českú a slovenskú«.“¹² Konštrukciou „československý jazyk“ sa mala zabezpečiť rovnocennosť českého a slovenského jazyka pod rúškom umelo vytvoreného pojmu, čo v praxi znamenalo, že český text sa považoval takisto za „československý“ ako slovenský text. Môžeme sa teda pridať k stanovisku Józsefa Gyönyóra, podľa ktorého „komisia vytvorením jednotného pojmu úradného jazyka nechcela vytvoriť nový pojem, len používa spoločné označenie“.¹³ Toto opatrenie vyvolalo odpor najmä v kruhoch nemeckej menšiny, keďže slovenský jazyk, ktorý sa v skutočnosti – podľa porovnania počtu dvoch národných komunít – mohol považovať za menšinový, bol povýšený nad nemecký.

Právna úprava otázky „československého jazyka“ je obsiahnutá v § 4 jazykového zákona, ktorý rozdeľuje územie Československej republiky prakticky na dve oblasti: Na územiach, ktoré pred 28. októbrom 1918 patrili ku kráľovstvám a krajinám zastúpeným v ríšskom sneme alebo k pruskému kráľovstvu, je jazykom používaným v úradnom styku spravidla jazyk český, kým na Slovensku je týmto jazykom (jazykom „úradovania“¹⁴) spravidla jazyk slovenský.

Pojem „spravidla“, vložený do textu ustanovenia, upozorňuje na to, že rozdelenie štátu na dve jazykové oblasti má skôr charakter smernice a nepredstavuje vytýčenie striktných jazykových hraníc. Zdôrazňuje to aj § 4 ods. 2, podľa ktorého vybavenie podania napísaného v českom jazyku v jazyku slovenskom a opačne, vybavenie podania napísaného v slovenskom jazyku v jazyku českom, sa považuje za vybavenie v jazyku podania. Tieto dva jazyky sú teda rovnocenné a rovnoprávne na celom území republiky ako dve odlišné formy prejavu „československého“ štátneho a úradného jazyka.

Pojem štátny a úradný jazyk ďalej rozvíja text § 1. Privilegované postavenie štátneho a úradného jazyka charakterizuje v troch bodoch, pričom ide o demonštratívny a nie taxatívny výpočet.¹⁵ Podľa textu je štátnym a úradným jazykom jazyk:

– v ktorom sa vykonáva práca a činnosť súdov, úradov, inštitúcií, podnikov a orgánov republiky, resp. v ktorom sa vydávajú ich vyhlášky a v ktorom sú označované,

11. PETRÁŠ 2009, s. 313.

12. GYÖNYÖR 1994, s. 99.

13. Tamtiež.

14. V oblasti úradného styku jazykový zákon nerozlišoval medzi vnútornou a vonkajšou komunikáciou, avšak „vzhľadom na to, že § 1 upravoval úradnú agendu v československom jazyku všeobecne, a § 2 určil výnimky len pre vonkajšiu úradnú agendu, vnútorný úradný styk úradov, súdov, podnikov a pod. prebiehal výlučne v československom jazyku. Toto ustanovenie sa však nevzťahovalo na samosprávu, ktorá bola upravovaná úplne odlišne v iných paragrafoch zákona.“ PETRÁŠ 2009, s., 313.

15. GYÖNYÖR 1994, s. 104.

- v ktorom sa píše hlavný text bankoviek,
- ktorý je jazykom velenia a služobným jazykom obrannej sily; pri styku s mužstvom sa môže používať aj materinský jazyk príslušníkov.

Ďalšie zákony upravovali aj iné funkcie československého jazyka ako štátneho a úradného jazyka:

- v tomto jazyku sa vyhlasuje autentický text zákonov a nariadení (zákon č. 500/1920 Zb.),

- je rokovacím jazykom zákonodarného zboru (zákony č. 325/1920 Zb. a 326/1920 Zb.),

- je povinným predmetom na každej strednej škole a ústave na výchovu pedagógov bez ohľadu na príslušný vyučovací jazyk (zákon č. 137/1923 Zb.),

- je jazykom medzinárodných zmlúv,

- veľký znak republiky obsahuje heslo „Pravda víťezí“ a nápis „Republika Československá“ len v tomto jazyku,

- spisy a listiny prezidenta republiky (okrem čisto súkromných) sú vybavené týmto okrúhlym nápisom: „President republiky Československé“,¹⁶

v tomto jazyku sa píše text československých kovových a papierových platidiel a kolokov¹⁷ atď.

2.3.2 Používanie jazykov menších

V prvej Československej republike neexistoval osobitný zákon o používaní jazykov národnostných menších, jazykové práva národnostných menších upravoval zásadne zákon č. 122/1920 Zb.

Najvýznamnejším rozdielom medzi úpravou používania štátneho jazyka a jazykov národnostných menších bolo, že používanie jazykov národnostných menších sa upravovalo na základe **územného princípu**. Ako sa to spomínalo vyššie, takáto úprava nemusela byť bezpodmienečne v súlade so zmluvou zo Saint-Germain-en-Laye. Jazykový zákon z roku 1920 zaviedol tú **20-percentnú hranicu**, ktorá má v slovenskom jazykovom práve dodnes rozhodujúci význam.

Uzákonenie 20-percentnej hranice vyplývalo z rôznych predchádzajúcich historických udalostí. Pred prvou svetovou vojnou obsahovali návrhy súvisiace s používaním jazykov v habsburskom Česku tiež 20-percentnú hranicu, ako napríklad návrh Jakuba Škardu z roku 1888 alebo plán Buquoy z roku 1910. V jednom českom návrhu z roku 1889 sa uvádzala 25-percentná hranica na uplatňovanie jazykových práv. 20-percentná hranica sa objavuje napríklad aj v uhorskom zákone o rovnoprávnosti národností (zákon č. 44/1868), konkrétne pri úprave jazyka zápisníc munitípií (zápisnica sa popri úradnom jazyku štátu vedie aj v tom jazyku, ktorý si želá za jazyk zápisnice najmenej jedna pätina – t. j. 20 % – mestského zastupiteľstva). József Gyönyör v tejto súvislosti poznamenáva, že Česi pôvodne považovali 20-percentnú hranicu za prívysokú a taktiež za „prostriedok germanizácie“, ich stanovisko sa zmenilo až po vzniku samostatného Československa.¹⁸

16. V tomto prípade, samozrejme, bolo treba vybrať spomedzi dvoch jazykov, ktoré sa oficiálne považovali za jeden – z českého a zo slovenského, a ako to vyplýva aj z uvedených príkladov, do popredia sa spravidla dostal český jazyk.

17. Zároveň však podľa vykonávacieho predpisu na rube bankoviek bolo treba uviesť hodnotu platidiel aj v menšinových jazykoch.

18. Gyönyör 1994, s. 90.

Používanie jazykov národnostných menšín upravuje jazykový zákon v § 2. Presnejšie, ide skôr o určenie rámca tejto úpravy, toto ustanovenie totiž vo veľkej miere prenecháva podrobnejšiu úpravu na vykonávacie predpisy k zákonu. Tu sa zavádza aj územný princíp, a to nasledovným spôsobom: ide o také „súdne okresy“, v ktorých podľa posledného sčítania ľudu žije 20 % občanov s rovnakým, ale nie československým jazykom. Tie súdy a orgány, ktorých pôsobnosť sa vzťahuje na takéto súdne okresy, sú povinné dodržiavať ustanovenia týkajúce sa používania jazykov národnostných menšín. Treba zdôrazniť, že nejde len o tie orgány, ktoré majú sídlo na území daného súdneho okresu, ale aj o tie ústredné orgány štátnej správy, do pôsobnosti ktorých daný súdny okres patrí.¹⁹ Tieto ustanovenia sú nasledovné:

- a) **povinnosť prijímať podania napísané v jazyku národnostnej menšiny oprávnenej na danom území používať svoj jazyk;**
- b) povinnosť **používať ich jazyk** pri styku s príslušníkmi národnostných menšín, bez ohľadu na jazyk podania²⁰;
- c) povinnosť vybaviť podania napísané v jazyku menšiny nielen v štátnom jazyku, ale aj v jazyku menšiny. V tomto prípade teda ide o **dvojazyčné vybavenie**, kde (na základe čl. 25 vykonávacieho predpisu) na prvom mieste figuruje verzia v štátnom jazyku. Vybavenie v jazyku menšiny nie je prekladom československého vybavenia, ale považuje sa za originálny text. V prípade rozdielov medzi zneniami v dvoch jazykoch je rozhodujúce znenie v štátnom jazyku (na základe rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu zo 4. septembra 1925);
- d) § 2 ods. 4 upravuje vnútornú agendu nasledujúcim spôsobom: „Verejný žalobca je povinný za rovnakých podmienok podať obžalobu proti obvinenému aj v tomto jazyku, prípadne iba v tomto jazyku.“ Keďže tu nejde o komunikáciu smerom k obvinenému, ale o komunikáciu medzi verejným žalobcom a súdom, ide vlastne o vnútornú agendu. Čo sa týka súdnych rozhodnutí, povinne sa vydávajú aj v jazyku obvineného, ibaže by sa obvinený tohto práva vzdal;
- e) Jazykový zákon **nevylučuje ani jednojazyčné vybavovanie výlučne v jazyku národnostnej menšiny**. Podľa § 2 ods. 3 „nariadenie má ustanoviť, v akom rozsahu a v ktorých súdnych okresoch a úradoch, ktorých pôsobnosť sa vzťahuje na jediný okres, a to na okres s národnostnou menšinou, a obdobne na ktorých inštančne bezprostredne nadriadených súdoch a úradoch môže prebiehať vybavovanie iba v jazyku strany“. Čl. 37 až 40 vykonávacieho predpisu ustanovujú podmienky vybavovania výlučne v jazyku národnostnej menšiny. Hlavnou požiadavkou je, aby najmenej dve tretiny obyvateľov súdneho okresu tvorili príslušníci rovnakého jazyka odlišného od štátneho jazyka.²¹ Ak ide o takýto okres a podanie bolo podané osobou patriacou k menšine v jazyku menšiny a každá zo strán patrí k tejto menšine, alebo v prípade, že konanie sa nezačalo podaním a konania sa zúčastňujú výlučne osoby patriace k menšine, je možné vybaviť podanie a doručiť rozhodnutie výlučne v jazyku menšiny; rovnako je možné vydať rozhodnutie výlučne v jazyku menšiny v prípade konania začatého bez podania, pojednávať so stranami a vyhotovovať zápisnice alebo úradné záznamy, vydávať uznesenia

19. PETRÁŠ 2009, s. 314.

20. Podľa čl. 24 vykonávacieho predpisu.

21. Tento podiel sa prostredníctvom nariadenia vlády č. 229/1928 Zb. zmenil na 75-percentný.

alebo rozhodnutia, uvádzať adresáta na doručovaných dokumentoch a obálkach. Ide o fakultatívne ustanovenie, zákon nikde nevyklučuje možnosť používania štátneho jazyka, ale pokiaľ by bolo v príslušnom súdnom okrese postačujúce používanie menšinového jazyka, jazykový zákon upúšťa od povinného používania štátneho jazyka. Tým vlastne, aj keď to zákon *expressis verbis* neustanovuje, umožňuje používanie jazyka menšiny ako úradného jazyka.

Používanie jazykov národnostných menšín upravuje aj rad ďalších predpisov. Čl. 1 bod m) vykonávacieho predpisu, resp. čl. 33 a 40 ustanovujú jazyk pečiatok na rozhodnutiach a verejných listinách. V prípade dvojazyčných rozhodnutí a verejných listín sa ustanovuje **povinnosť používať dvojazyčné pečiatky**, ak je to organickou súčasťou vybavenia vecí. **Vyhlášky súdov a úradov „menšinových okresov“ sú tiež dvojazyčné.** Vyhláška ministra povereného správou Slovenska č. 4148 z 25. júla 1919 **umožňuje používanie dvojazyčných okrúhlych pečiatok** na územiach obývaných maďarskou menšinou. Vykonávací predpis **umožnil viacjazyčnosť cestovných pasov a iných cestovných dokladov.** Podľa nariadenia vlády č. 244 z r. 1923 možno **používať oficiálne funkcie verejných činiteľov aj v menšinovom jazyku.** Štát sa aktívne podieľal na odstraňovaní prípadných nedostatkov pri používaní jazykov menšín v praxi: jednotlivé ministerstvá určili oficiálne označenie podriadených orgánov v menšinovom jazyku v samostatných predpisoch (konkrétne išlo o nemecký, poľský a maďarský jazyk).²²

Výborným príkladom priamej účasti štátu na úlohách v oblasti používania menšinových jazykov je zákon č. 500/1921 Zb., na základe ktorého sa Zbierka zákonov a nariadení československého štátu popri oficiálnom, československom znení vydávala súčasne s originálom aj v nemeckom, poľskom a maďarskom preklade. Takáto prax sa uplatňovala do roku 1938.

Ďalšie dôležité ustanovenie z pohľadu menšinových jazykov obsahuje tzv. bankový zákon (zákon č. 347/1920 Zb.), ktorý ustanovuje, že text bankoviek sa uvádza v štátnom jazyku, ale **hodnotu bankovky treba uviesť aj v slovenskom, ruskom, nemeckom, poľskom a maďarskom jazyku.** Táto úprava je zaujímavým príkladom na postavenie slovenského jazyka ako „menšinového“ a taktiež na nedostatok životaschopnosti fikcie „československého jazyka“.

§ 8 bankového zákona ustanovil ďalšie pravidlá používania jazykov tzv. „ceduľovou bankou“ – centrálnou bankou. Vnútrošným úradným jazykom banky, ako aj rokovacím jazykom na valných zhromaždeniach a bankových schôdzkach bol jazyk československý. V tomto jazyku zverejňovala banka svoje vyhlášky a výkazy. V mestách, kde žilo aspoň 20 % obyvateľov patriacich k národnostnej menšine, sa k oznamom povinne pripájal preklad v príslušnom menšinovom jazyku. Podobné pravidlo platilo pre nápisy na budovách banky a vo vnútri budov banky.

Právny poriadok prvej republiky bol veľkorysý voči **poslancom národného zhromaždenia.** Zákon č. 325/1920 Zb. umožnil poslancom nemeckej, ruskej, maďarskej a poľskej národnosti, aby **vystupovali vo svojom materinskom jazyku**, resp. aby predkladali svoje návrhy, otázky, interpelácie a zložili poslanecký sľub vo svojom materinskom jazyku. Taktiež počas hlasovania podľa mena mohli používať tento jazyk a správy prezidenta republiky adresované poslaneckej snemovni sa vydávali aj v jazykoch menšín.

22. József Gyönyör spomína nariadenie Ministerstva vnútra č. 26 711 z 22. mája 1922 a obežník Ministerstva zahraničných vecí č. 194 601-I. z 24. novembra 1924 (s presným menšinovým označením Československej republiky).

2.3.3 Používanie jazykov v samospráve

§ 3 jazykového zákona formuluje v podstate minimálne požiadavky štátu ohľadom používania jazykov samosprávnymi úradmi, zastupiteľskými zbormi a verejnými korporáciami. Ustanovuje, že ústne a písomné podania v československom jazyku sú príslušné orgány povinné prijímať a vybaviť. Na zhromaždeniach a rokovaníach **je vždy umožnené používanie štátneho jazyka**. V súvislosti s jazykom verejných vyhlášok zákon splnomocňuje výkonnú moc na prijatie úpravy. § 3 ods. 4 odkazuje na pravidlá používania jazyka menšiny pomerne všeobecne: „Za podmienok § 2 samosprávne úrady, zastupiteľské zbory a verejné korporácie sú povinné prijímať a vybavovať podania v inom než československom jazyku a na zhromaždeniach a rokovaníach umožniť používanie aj iného jazyka.“

Hlavnú rolu pri úprave používania jazykov v územnej samospráve má **rokovací jazyk** (jednací jazyk). Určenie rokovacieho jazyka patrí do pôsobnosti obce²³, ale musia sa dodržať podmienky upravené vykonávacím predpisom zákona.

Vo vykonávacom predpise sa uvádzajú tri možnosti:

a) štátny jazyk ako výlučný rokovací jazyk obce, pokiaľ žiadna menšina nedosahuje hranicu 20 %,

b) dvojjazyčnosť: rokovacím jazykom obce je aj štátny jazyk, pokiaľ počet obyvateľov obce patriacich k štátnemu jazyku je vyšší ako počet obyvateľov patriacich k jazyku vyhlásenému za rokovací jazyk, resp. ak podiel obyvateľov patriacich k štátnemu jazyku dosahuje v obci 50 %,

c) pokiaľ sa predtým uvedené prípady neaplikujú, môže sa jazyk menšiny používať ako výlučný rokovací jazyk.

V rokovacom jazyku sa koná zasadnutie obecného zastupiteľstva, obecnej rady a komisií. V tomto jazyku sa zverejňujú vyhlášky obecných úradov. V tejto oblasti sa ale zavádza ďalšie, nové pravidlo, podľa ktorého **sa v obciach s počtom obyvateľov najmenej tritisíc osôb vyhlášky zverejňujú aj v štátnom jazyku**. V prípade **dopravných značiek** je tiež v každom prípade **povinná dvojjazyčnosť**, teda používanie aj štátneho jazyka, a to na prvom mieste.

V oblasti vybavovania podaní má rokovací jazyk tiež významné postavenie. Obec môže vybaviť akékoľvek podanie vo svojom rokovacom jazyku. Podania napísané v rokovacom jazyku je obec povinná vybaviť v tomto jazyku. Zaujímavé obmedzenie sa vzťahuje na používanie štátneho jazyka: Pokiaľ štátny jazyk nebol alebo nemohol byť ustanovený za rokovací jazyk obce, obec nemôže vybaviť podanie v štátnom jazyku. Je však povinná prijať a vybaviť všetky podania napísané v štátnom jazyku, ak je ten aj rokovacím jazykom. Pokiaľ ide o podanie v inom ako rokovacom jazyku, ale k danému jazyku patrí najmenej 20 % obyvateľov obce, je povinná vybaviť podanie v jazyku, v ktorom bolo napísané.

Čo sa týka aplikácie tejto, na prvý pohľad veľkorysej, úpravy v oblasti používania menšinových jazykov, Attila Simon upozorňuje na nedostatky, ktoré sa ukázali v praxi. „Tieto pozitíva boli »vyvažované« tým, že na rozdiel od regiónov obývaných sudetskými Nemcami, kde sa takmer úplne uplatnilo používanie nemeckého jazyka, na poštových

23. Čl. 70 a 71 vykonávacieho predpisu.

úradoch a železničných stanicach južného Slovenska chýbali maďarské informačné tabule, aj názvy železničných staníc boli vypísané jedine v slovenčine. Boli porušené aj pravidlá úradného styku ustanovené vykonávacím predpisom jazykového zákona, keďže okresné úrady si dopisovali aj s dedinami s maďarskou väčšinou v slovenčine, úrady odpovedali na maďarské podania spravidla po slovensky, výpisy z matrík sa v rozpore s predpismi vydávali aj v rýdzo maďarských obciach po slovensky. Nemožno nechať bez povšimnutia, že vláda s cieľnými zmenami hraníc správnych celkov vykonala také zmeny v národnostnom zložení jednotlivých súdnych okresov, ktoré zužovali možnosti aplikácie 20-percentnej hranice na používanie jazyka.²⁴ Na tieto nezrovnalosti poukazovalo memorandum Zjednotenej maďarskej strany z roku 1936, ktoré hľadalo dôvody nedostatkov aplikácie jazykového zákona najmä v oneskorenom vydaní vykonávacích predpisov a v udomácnení určitej reštriktívnej praxe, resp. v „personálnych dôvodoch“.²⁵

2.3.4 Úprava používania názvov obcí

Úprava používania názvov obcí bola riešená **v rámci osobitného zákona**, a to zákona č. 266/1920 Zb. o názvoch miest, obcí, osád a ulíc, ako i označovaní obcí miestnymi tabuľkami a číslovaní domov, ustanovenia ktorého boli spresnené v nariadení vlády č. 324/1920 Zb.

Ustanovením názvov miest a obcí bolo poverené ministerstvo vnútra a nariadenie vlády určilo, že minister vnútra opatrí jednotlivé obce názvami, ktoré „si vytvoril jazyk československý“. Umožňuje sa však aj ustanovenie názvov obcí v jazyku národnostnej menšiny, a to v nasledujúcich prípadoch:

- ak v príslušnom meste, obci alebo osade žije aspoň 20 % štátnych občanov toho istého, ale iného než československého jazyka,
- ide o sídlo súdu alebo úradu, ktorého pôsobnosť sa vzťahuje na súdny okres, v ktorom podľa posledného sčítania obyvateľov žije aspoň 20 % príslušníkov národnostnej menšiny,
- ide o mestá, obce a osady, pre ktoré si jazyk československý nevytvoril zvláštny názov.

Ministerstvo vnútra teda **môže oficiálne schváliť názov obce v jazyku menšiny** a súdy, štátne a verejné úrady, orgány, ústavy, podniky a strany v styku s nimi **povinne používajú** takto schválený názov. (S výnimkou komunikácie s cudzinou; je zaujímavé, že v tomto prípade nie je používanie menšinového jazyka prípustné.) V tomto kontexte **sa jazyk menšiny opäť používa ako oficiálny jazyk**, aj keď sa tento status aplikuje v podstate nepriamo.

V prípade názvov ulíc prenecháva nariadenie vlády právomoc rozhodovať o jazyku obecnému zastupiteľstvu s tým, že na tabuliach s názvami ulíc na prvom mieste figuruje názov v československom jazyku (to platí aj pre tabule s názvami obcí).

Používanie názvov obcí v tlači právny poriadok prvej Československej republiky žiadnym spôsobom neupravoval.

24. SIMON 2010, s. 62.

25. Tamtiež.

3 Stav menšinových jazykových práv v období rozpadu prvej Československej republiky

Obdobie od konca 30. rokov charakterizovalo postupné obmedzovanie jazykových práv národnostných menšín a nakoniec ich absolútne odstránenie z právneho poriadku na území Slovenska. Procesy zamerané na ochranu práv národnostných menšín z obdobia prvej československej republiky sa zastavili, počas totalít sa dokonca obrátili a stabilizácia spoločenského postavenia národnostných menšín trvala celé desaťročia. Stopercentne sa ale ich postavenie nevyriešilo a v oblasti legislatívy naďalej prevládala chaotický stav. Čiastočné riešenia zavedené v prvej republike sa nie celkom osvedčili²⁶, no nasledujúce desaťročia nepriniesli ani takéto riešenia a vývoj jazykových práv výrazne zavrátili.

3.1 Pokusy o riešenie otázok jazykového práva pred rozpadom československého štátu

Prvá Československá republika zabezpečovala v oblasti používania menšinových jazykov de iure široký priestor, avšak v praxi nebola schopná dostatočnou efektivitou riešiť vznikajúce problémy. Vo verejnej správe „často dochádzalo k takému výraznému uprednostňovaniu štátneho jazyka, že aj Najvyšší správny súd musel v niektorých prípadoch konštatovať protiprávnosť takejto praxe“.²⁷ Jednotlivé národnostné menšiny začali na konci 30. rokov 20. storočia prichádzať so svojimi vlastnými návrhmi na usporiadanie národnostnej otázky. Ich významnú časť tvorili návrhy na riešenie problémov v oblasti jazykových práv. Najvýznamnejším návrhom bolo memorandum Sudetonemeckej strany, ktoré bolo predložené predsedovi vlády Milanovi Hodžovi 8. júna 1938. Toto memorandum obsahovalo viac radikálnych myšlienok, napríklad návrh na vytvorenie tzv. „národného katastra“ – žiadalo sa v ňom vytvorenie územnej autonómie pre národnostné menšiny, rozdelenie národného zhromaždenia na národné kúrie či zriadenie národnostných sekcií na ministerstvách. V oblasti používania jazykov si memorandum vytýčilo za cieľ používanie jazykov národnostných menšín vo verejnej správe a v parlamente, čo sa však podľa platných a účinných československých zákonov považovalo za zabezpečené.

Československá vláda schválila 26. júla 1938 „národnostný štatút“, ktorý predpokladal usporiadanie národnostnej otázky, zrovnoprávnenie národov a národností a prijatie nového zákona o používaní jazykov, resp. sa v ňom spomínala aj autonómia. V oblasti používania jazykov sa mala zmeniť 20-percentná hranica, nemecký, maďarský a poľský jazyk sa mali stať úradnými jazykmi na regionálnej úrovni. 15-percentná hranica na používanie menšinových jazykov zakotvená v štatúte sa nepozdávala ani Maďarom, ktorí na rokovaníach s vládou mali oveľa slabšiu vyjednávaciu silu ako Nemci. Zjednotená maďarská strana „považovala za nedostatočné zníženie jazykovej hranice z 20-percentnej na 15-percentnú, keďže tým by jednak aj naďalej zostalo bez jazykových práv asi 200 000 Maďarov a jednak – ako sa to už stalo v minulosti – by takúto úpravu mohla vláda obísť zmenou hraníc správnych celkov“.²⁸

26. Podľa Reného Petráša úprava používania jazykov v prvej republike bola v značnej miere prejavom českého nacionalizmu a neprispela k zmierneniu s národnostnými menšinami. PETRÁŠ 2009, s. 322.

27. Tamtiež.

28. SIMON 2010, s. 147.

Prijatie štatútu v tejto podobe však predsa znamenalo (čiastočný) úspech menších a ústup československej vlády, v ktorom zohral veľkú úlohu aj medzinárodný tlak. Dokument prešiel v päťmesačnom období schvaľovania zásadnými zmenami, vláda robila stále viac ústupkov menšinám (predovšetkým zástupcom Sudetonemeckej strany).

V nasledujúcom období došlo k početným pokusom o vyriešenie národnostných (a v rámci toho jazykových) otázok²⁹, ani jeden z nich sa však nepodarilo realizovať kvôli rozpadu republiky.

4 Jazykové práva menších v období nezávislého slovenského štátu

Ústava samostatného slovenského štátu, čiže ústavný zákon č. 185/1939 Zb. bol vyhlásený 31. júla 1939 v Slovenskom zákonníku. Na území vojnového slovenského štátu zostalo (podľa údajov z roku 1938) 67 502 občanov maďarskej národnosti. Do roku 1940 sa ich počet znížil na 53 128, z toho 45 880 ľudí malo slovenské štátne občianstvo.³⁰

Jedným z charakteristických znakov tejto slovenskej ústavy bolo, že ľudským právam venovala pomerne malý priestor. V desiatej hlave ústavy sa dokonca uprednostňovali povinnosti občanov pred ich právami. Garantovala ochranu života, slobody a majetku ľudí (v texte: „obyvateľstva“) bez ohľadu na pôvod, národnosť, náboženstvo a povolanie, ale zároveň pripúšťala obmedzenie tejto ochrany na základe ustanovení osobitných zákonov.

Osobitná hlava je venovaná úprave práv národnostných menších. Ide o predposlednú, dvanástu hlavu ústavy s názvom „Národnostné skupiny“. Už z názvu je vidno, že nejde o „menšiny“, takže terminológiu môžeme považovať z hľadiska národnostných menších za výhodnú. Čo sa týka jazykových práv, podľa § 94 sú národnostné skupiny oprávnené používať svoj jazyk vo verejnom živote a vo vzdelávaní („v školách“), čo by mal upravovať osobitný zákon. Túto veľkorysú úpravu ale znemožnilo posledné ustanovenie hlavy, ktoré znelo:

§ 95

„Práva národnostných skupín, uvedené v ústave, platia natoľko, nakoľko také isté práva v skutočnosti požíva i slovenská menšina na území materského štátu príslušnej národnostnej skupiny.“

Týmto sa teda dostal do slovenského právneho poriadku princíp reciprocity, bez ohľadu na jeho neprimeranosť spočívajúcu v odlišnostiach postavenia národnostných menších v jednotlivých štátoch. Toto ustanovenie ústavy „zostalo základným politickým nástrojom obrannej politiky proti Maďarsku mnohokrát využívaným v praxi až do roku 1945“. ³¹ Školský systém, resp. bohoslužby v maďarskom jazyku však zostali v tomto období ešte nedotknuté.³²

29. René Petráš spomína zaujímavý nápad českého ústavného sudcu Zdenka Pešku (ktorý mimochodom vyslovene pozitívne pristupoval aj k národnostnému štatútu) vytvoril v rámci ústavného súdu špeciálnu radu pre menšinové záležitosti. PETRÁŠ 2009, s. 258 – 259.

30. HETÉNYI 2008 s. 95.

31. HETÉNYI 2008, s. 98.

32. V roku 1939 sa učilo v 40 školách s vyučovacím jazykom maďarským cca 4500 detí. Počet bohoslužieb v maďarskom jazyku zostal približne na úrovni pred roku 1939.

5 Obdobie represálií

Z nariadení, dekrétov a vyhlášok vydaných v rokoch 1944 a 1945 Slovenskou národnou radou, resp. prezidentom E. Benešom, sa viaceré dotýkali problematiky národnostných menšín žijúcich na území Slovenska. Tu budeme skúmať len tie dokumenty, ktoré sú dôležité z hľadiska jazykových práv národnostných menšín.

Košický vládny program, vyhlásený 5. apríla 1945, ktorý veľmi markantne a s ťažkým ideologickým obsahom sformuloval niektoré povojnové šovinistické ciele, často považujú za začiatok prenasledovania Nemcov a Maďarov na Slovensku. Z pohľadu používania jazykov však už predtým vzniklo niekoľko tvrdých obmedzujúcich opatrení.

Nariadenie Slovenskej národnej rady č. 6/1944 hovorí, že všetky školy nemeckej a maďarskej menšiny zriadené po 6. októbri 1938 na všetkých stupňoch a vo všetkých kategóriách sa rušia. Podobná úprava sa vzťahuje na bohoslužby: tam kde sa nemecký alebo maďarský jazyk zaviedol po 6. októbri 1938, nemôže sa ďalej používať. Najradikálnejšie opatrenia, teda absolútne zrušenie menšinových práv, nasledovali naozaj len po schválení Košického vládneho programu. Prezidentský dekrét č. 33/1945 potvrdil zbavenie Nemcov a Maďarov občianstva. Predtým nariadenie Slovenskej národnej rady č. 44/1945 už ustanovilo prepustenie všetkých Nemcov a Maďarov z verejnej služby, spolu s odobratím všetkých dávok, dôchodkových a sociálnych príspevkov.

Následkom radikálnej šovinistickej politiky v septembri 1945 sa nezačalo vyučovanie ani v jednej škole s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku.

5.1 Zrušenie názvov obcí v jazykoch menšín

Na úplné zrušenie menšinových jazykových práv bolo nevyhnutné vyriešenie otázky názvov obcí, pretože právny poriadok prvej republiky ešte umožňoval – ba v niektorých prípadoch vyžadoval – používanie názvov obcí v jazykoch menšín. Napriek tomu, že väčšina obcí už v prvej republike dostala názov, ktorý znel ako slovanský, niektoré z nich mohli používať názov v štátnom jazyku a v jazyku menšiny paralelne (napr. Ďala Stará/Ó-Gyalla, Hrnčiarovce/Gerencsér, Kert/Kürt, Beš/Bős atď.), resp. výlučne menšinový variant (Sőreg, Apáca-Szakállas, Bögellő, Hodermark atď.). Vyhláška poverenika vnútra č. A-311/16-II/3-1948 z 11. júna 1948 o zmenách úradných názvov miest, obcí a osád na Slovensku úplne zrušila systém pochádzajúci z prvej republiky. Názvy obcí boli zmenené v rámci komplexnej reformy, obce obývané príslušníkmi menšín boli v početných prípadoch pomenované po slovenských národných dejateľoch. Povereník vnútra vyhlásil nový zoznam, odvolávajúc sa na zákon č. 266/1920 Zb. a zrušil všetky dvojité (teda druhé) pomenovania obcí maďarského a nemeckého pôvodu.

Tým mohlo československé vedenie považovať záležitosť používania názvov obcí v jazykoch menšín za uzavretú. „Otázka je odvtedy neusporiadaná“, komentuje vyhlášku z roku 1948 József Gyönyör v roku 1994.³³ Tzv. tabuľový zákon z roku 1994³⁴ síce zabezpečuje určité práva v oblasti používania názvov obcí menšinového pôvodu, avšak

33. GYÖNYÖR 1994, s. 265.

34. Zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín.

zároveň zakotvuje, že v oficiálnych dokumentoch možno používať výlučne názov obce v štátnom jazyku. Otázka je teda aj v čase písania týchto riadkov neuzavretá.³⁵

6 Ustanovenia v oblasti jazykových práv pred rokom 1968

V období socializmu bola snaha usporiadať právne postavenie príslušníkov národnostných menšín predovšetkým cez podzákonné právne predpisy, no československí zákonodarcovia nevykonali príliš významné kroky v tejto oblasti. Zo strany vládnej moci sa neprejavila ochota na obnovenie systému v oblasti jazykových práv spred roku 1938 a neboli navrhnuté ani nové riešenia – situáciu v oblasti jazykových práv určovali znaky homogénneho národnoštátneho usporiadania, čo v značnej miere znemožňovalo ďalší pokrok. Zmeny nastali až v roku 1968, všetky dovtedajšie opatrenia svedčia o absencii komplexnej koncepcie.

6.1 Ústava z roku 1948 a národnostná otázka v 50. rokoch 20. storočia

Pri príprave ústavy z roku 1948 predstavitelia československej vládnej moci akoby „zabudli“ na národnostné menšiny. Podľa čl. 2 ods. 1 ústavy Československá republika je jednotným štátom dvoch rovnoprávných národov, Čechov a Slovákov. V celom texte sa nenachádza žiadny odkaz na skutočnosť, že v tomto štáte žijú aj predstavitelia iných národov, teda v tomto období o existencii menšinových práv v československom právnom poriadku nemôžeme hovoriť.

Čiastočne zmiernil situáciu ústavný zákon č. 33/1956 Zb. o slovenských národných orgánoch, ktorého druhý paragraf hovorí, že do pôsobnosti Slovenskej národnej rady patrí úloha „zabezpečovať v duchu rovnoprávnosti priaznivé podmienky pre hospodársky a kultúrny život občanov maďarskej a ukrajinskej národnosti“. Ani tu teda nemôžeme hovoriť o konkrétnom vymedzení menšinových práv (je diskutabilné, čo sú „priaznivé podmienky“), navyše ústavný zákon sa nevenuje ďalším národnostným menšinám okrem maďarskej a ukrajinskej.

Vládna moc sa snažila v tomto, pre príslušníkov národnostných menšín biednom období riešiť národnostnú otázku cez podzákonnú úpravu. 17. júna 1952 bolo vydané uznesenie o niektorých otázkach občanov maďarskej národnosti, ktoré neobsahuje menšinové práva, ale na jeho základe bolo vydané 1. júla 1952 uznesenie, ktoré podrobnejšie upravovalo potrebné opatrenia v oblasti menšinových práv. Uznesenie bolo vydané Zborom poverenikov a v ňom sa ustanovila povinnosť označenia štátnych orgánov, verejných inštitúcií a hospodárskych organizácií v maďarskom jazyku, ako aj povinnosť prekladania smerníc ústredných orgánov štátnej správy do maďarského jazyka. Národné výbory na južnom Slovensku mali povinne vydávať rozhodnutia, výmery, výnosy, výzvy, potvrdenia, dožiadania a pod. aj v maďarskom jazyku, orientačné a informatívne oznámenia a upozornenia umiestnené na verejne prístupných miestach mali byť opatrené aj maďarským textom a podania, žiadosti, sťažnosti občanov maďarskej národnosti bolo treba vybaviť aj v maďarskom jazyku. Zvláštnosťou tejto úpravy bolo, že

vzhľadom na jej utajenosť sa uznesenie dostalo len k príslušným orgánom, ale samotní občania sa nemohli dozvedieť o svojich právach.

Uznesenie č. 17 z 5. februára 1959 ustanovilo povinný preklad zákonov a iných právnych predpisov do maďarského jazyka. V zmysle tohto uznesenia sa právne predpisy zverejňovali v maďarskom jazyku do roku 1968. Uznesenie zároveň garantovalo možnosť používania maďarského jazyka na zasadnutiach miestnych výborov.

6.2 Obdobie od roku 1960 do roku 1968

Ústavný zákon č. 100 z 11. júla 1960 – Ústava Československej socialistickej republiky naďalej vylučovala príslušníkov národnostných menšín spomedzi štátotvorných činiteľov a definovala štát ako jednotný štát dvoch rovnoprávných bratských národov, Čechov a Slovákov. V čl. 25 však bolo venované miesto aj národnostným menšinám, a na rozdiel od ústavného zákona z roku 1956 sa tu hovorí už o troch národnostných menšinách – maďarskej, ukrajinskej aj o poľskej. Text garantuje pre tieto tri národnostné menšiny nielen právo na kultúrny rozvoj, ale aj na vzdelanie v materinskom jazyku. Následne, do prijatia ústavného zákona č. 144 v roku 1968, ktorý uznal národnostné menšiny za štátotvorné činitele, nedošlo v Československej socialistickej republike k významným udalostiam v oblasti úpravy jazykových práv národnostných menšín.

Literatúra

- Dějiny československého státu a práva*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1992.
- FLACHBART, Ernő, dr. 1935. *A csehszlovákiai népszámlálások és a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda r.-t.
- FLEGL, Vladimír 1989. *Dokumenty k vývoju československého ústavného práva*. Praha : Ústav státní správy.
- GYÖNYÖR, József 1994. *Terhes örökség*. Bratislava : Madách-Posonium.
- GYÖNYÖR, József 1989. *Államalkotó nemzetiségek. Tények és adatok a csehszlovákiai nemzetiségekről*. Bratislava : Madách.
- HETÉNYI, Martin 2008. Postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku v rokoch 1939 – 1940. In PEKÁR, Martin – PAVLOVIČ, Richard (eds.): *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a Salzburskými rokovaniami*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Pekar2/index.html>
- CHALUPNÝ, Václav, JUDr. 1933. *Československé jazykové právo se zřetelem k judikatuře Nejvyššího správního soudu*. Zvláštní otisk z veřejné správy.
- MISAD, Katalin 2009. A kisebbségi nyelvek használatát szabályozó rendelkezések Szlovákiában, Finnországban és Dél-Tirolban. In *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 2009, č. 4. Dostupné na internete: http://www.foruminst.sk/publ/szemle/2009_4/szemle_2009_4_misad-katalin.pdf
- PETRÁŠ, René 2009. *Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Praha : Karolinum.
- POPÉLY, Árpád – ŠUTAJ, Štefan – SZARKA, László 2007. *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945-1948. Máriabesenyő-Gödöllő* : Attraktor.
- SIMON, Attila 2010. *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban*. Šamorín : Fórum Inštitút pre výskum menšín.

TAUCHEN, Jaromír. *K některým otázkám právní úpravy jazykového práva v první ČSR z německého pohledu*. Dostupné na internetu: <http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/historie/tauchen.pdf>

Ústava Československej republiky. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1958.

Ústava Slovenskej republiky. Bratislava : Štátne nakladateľstvo v Bratislave, 1939.